

In unike opgraving: restanten fan in keatsbaan yn Grins

1. Ynlieding

Fan âlds waard yn grutte parten fan Europa net allinnich op 'e dyk keatst, mar ek yn besluten romten, yn keatsbanen. Dy wienen yn it earstoan net oerdutsen, mar sûnt ± 1550 hie de dêryn keatsende hegerein hieltiten faker in dak boppe de holle. Nederlân hat ek inkelde tsientallen keatsbanen ryk west. Oan de ein fan 'e 17de ieu hâlde de boppelaach yn koarte tiid op te keatsen en gong massaal oer op it kolvjen, in foarrinder fan 'e moderne golfsport. De keatsbanen ferlearen dêrmei har oarspronklike funksje. Fierwei de measten waarden al ridlik gau ôfbrutsen. Yn Nederlân binne mar trije keatsbanen min ofte mear yn har oarspronklike foarm bewarre bleaun,

mar se hawwe uteraard in oare bestimming kriegen.¹ Ferliden simmer binne de fûneminten fan ien fan de Grinzer keatsbanen bleatlein. It giet om de eardere foarsjenning oan de Lutkenieuwstraat, dy't yn 1569-1570 boud is. De baan, dy't dus út de tiid fan de Spaanske oerhearsking datearret, wie boud yn opdracht fan de yn 1568 oanstelde luitenant-generaal fan de trije noardlike provinsjes, Caspar de Robles. De baan hat net lang yn gebrûk west: it liket wol wis dat er al yn 1635 ta (lytse) wenten omboud wie.² Letter kaam op it plak fan de keatsbaan oare bebouwing. It jongste gebou - oars al wer sûnt 1891 - wie in kongressintrum, it Tehuis. Doe't dat ôfbrutsen waard, is fanwegen grûnfersmoarging tagelyk de

boaiem ôfgroeven. Under lieding fan stedsar-geolooch Gert Kortekaas is dêrby ek argeologysk ûndersyk dien.³

2. De restanten fan de keatsbaan

De keatsbaan oan de Lutkenieuwstraat sil sa'n 35 by 8 oant 10 meter west hawwe en hie dêrmei in gongber formaat. De foar 't neist noch oanwêzige foargevel leit ûnder de strjitte en foel dus bûten de opgraving. In grut part fan de fundearring is yn earder iuwen al opromme. Fan it oare is in diel fersakke, wylst in noch wer oar stik letter rjochtset is.

Bysûnderder hast noch as de fûneminten fan de muorren, is it stikje keatsfliet dat foar it ljocht kaam. It giet om in inkelde kante meter bakstiennen, dy't op 'e platte kant leinen en yn fiskgraatmotyf oanbrocht wienen. De readbrune bakstiennen - saneamde rooswinkels - binne sa'n 30 x 15 x 6. De ûnderkant fertoant noch de oarspronklike struktuer, mar de boppekant is troch it brûken ôfsliten. It witten dat soks troch it keatsen kommen is, jout jin in hiel apart gefoel. Wy kinne stelle dat yn Grins in unike fynst bleatlein is: my binne yn alle gefal net oare foarbylden fan sokke (sichtber makke) keatsflietren bekend.

3. Beslút

It is spitich dat alle resten fan de keatsbaan opromme binne. Der hie in prachtich argeologysk monumint fan te meitsjen west, dat mei in goede presintaasje hieltiten op 'en nij belangstel-

Part fan de achtergevel fan de keatsbaan. It fierste stik is fersakke, dat op 'e foargrûn is letter wer rjochtset. It muorke hielendal foaroan foarme de skieding tusken lettere keammerkes. De nei alle wierskyn noch bewarre bleaune foargevel leit ûnder de strjitte en is net opgroeven.

(Foto: Pieter Breuker)

De keatsfliet bestiet út ditsoarte stiennen, saneamde rooswinkels. Foto fan de troch it brûken ôfsliten boppekant. (Foto: Pieter Breuker)

lenden lûke kinnen hie. No is it terrein wer igaal makke, om de ûndergrûn te foarmjen fan nije apparteminten, mei dêrûnder in parkearkelder foar de bewenners. Dat it yn sa'n gefal ek oars kin, is yn Perugia (Umbrië, Italië) te sjen. Ek dêr moast in parkearkelder komme. Restanten fan in 18de-iuske keatsmuorre binne doe lykwols net opropme, mar as monumint oanmurken.

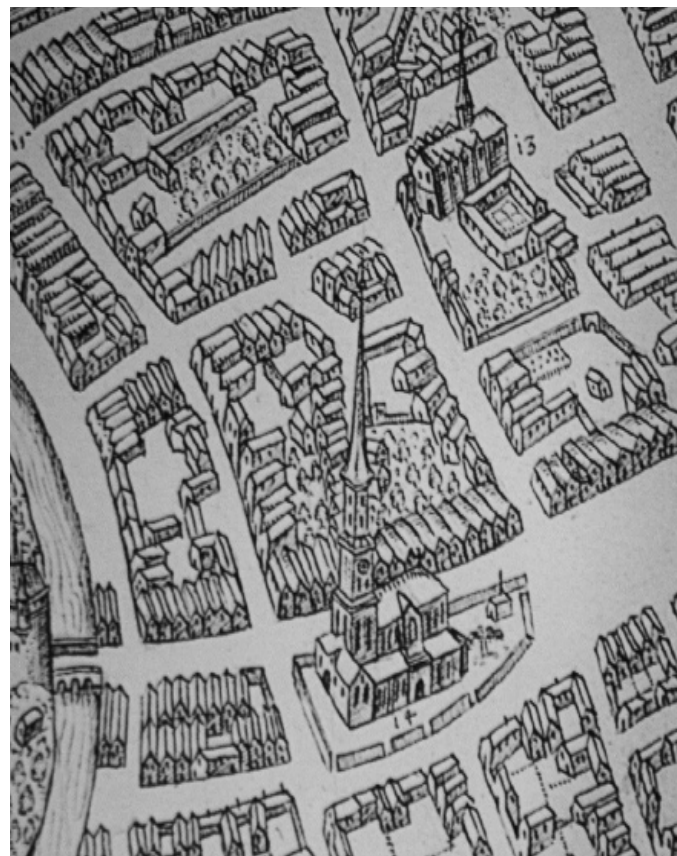
Wat soe it moai wêze as der nochris fûneminten fan de Frjentsjerter keatsbaan (1630-1684) foar it ljocht komme woenen.⁴ Mochten se der noch wêze, dan moatte se earne oan de westkant fan it Hocquart lizze, tichteby de Doanjumerpoarte.⁵ It soe ien en oar dúdlik meitsje kinne oer de

Frjentsjerter keatsbaan, dêr't gjin inkelde konkrete beskriuwing fan bekend is. Fansels, it freget it oerwinnen fan in hiele protte assen, mar soe it ea safier komme, dan moat Frjentsjer de kâns net fersomje om der in argeologysk keatsmonumint fan te meitsjen. Allinnich al oan syn stân as keatsplak fan de 20ste ieu is de stêd dat ferplichte.

Pieter Breuker

Noaten en boarnen

1. Sjoch dêroer: Cees de Bondt. 'De drie nog bestaande Nederlandse Kaatsbanen'. Yn: *De Keatsfreon*, jrg. 14 (2005), p. 14-17.
2. Sjoch dêroer: D.F. Kuiken. 'De Groninger ravetten'. Yn: *Groningse volksalmanak; historisch jaarboek voor Groningen 1984-1985*, pp. 82-90.
3. Sjoch foar ynformaasje oer (ek oare aspekten fan) de opgravingen: www.groningen.nl/functies/pagfunctie.cfm?parameter=1091
4. Sjoch: Pieter Breuker. "Ballonbal" en de studintekeatsbanen yn Frjentsjer (1630-1684). Yn: *De Keatsfreon*, jrg. 14 (2005), pp. 24-31.
5. Sjoch foar de lokaasje: Theo Kuipers. "Sealkeatsen" yn de 17de ieu yn Frjentsjer. Yn: *Wis-In*, jrg. 29 (2001), nû. 2, pp. 12-13, 15.

Fûgelflechtkaart fan Grins ± 1575. Oarspronkelike boarne: Austin, University of Texas. Harry Ranson Research Centre.

Kraus Map Collection. Nr. 1-21.